

Cursuri universitare

Bogdan MĂLINESCU

Medicină legală

Curs universitar

Bogdan MĂLINESCU

Medicină legală

Curs universitar

Universul Juridic

București

-2024-

I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE

I.1. Definiția medicinei legale

Medicina legală este atât o disciplină medicală, cât și o specialitate medicală de sinteză, situată la granița/interfața dintre medicină și drept, care aplică noțiunile din științele medicale și medico-biologice în slujba soluționării aspectelor juridice din diferite ramuri ale dreptului legate de ființa umană, furnizând probe științifice utile în rezolvarea spețelor juridice de către organele de urmărire penală (poliție și parchet) și de către instanțele de judecată.

Medicina legală oferă răspunsuri științifice la întrebările cu caracter medical adresate de către organele judiciare, ajutând la lămurirea problemelor juridice cu implicații medicale conform sintagmei „Medicina dux auxiliumque justitiae” („Medicina este un ghid și un ajutor pentru justiție”).

I.2. Domeniile de activitate ale medicinei legale

Ordonanța nr. 1 din 20 ianuarie 2000 privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală precizează domeniile de activitate ale medicinei legale.

Articolul 1

„Activitatea de medicină legală, parte integrantă a asistenței medicale, constă în efectuarea de expertize, examinări, constatări, examene de laborator și alte lucrări medico-legale asupra persoanelor în viață, cadavrelor, produselor biologice și corpurilor delictive, în vederea stabilirii adevărului în cauzele privind infracțiunile contra vieții, integrității corporale și sănătății persoanelor ori în alte situații prevăzute de lege, precum și în efectuarea de expertize medico-legale psihiatrice și de cercetare a filiației”.

În esență, domeniile de activitate ale medicinei legale sunt următoarele:

- A. expertiza și constatarea medico-legală pe persoană (medicina legală clinică);
- B. expertiza și constatarea medico-legală pe cadavru (autopsia medico-legală/medicina legală prosecturală);
- C. expertiza și constatarea medico-legală pe produse biologice și corpuri delictive (laborator medico-legal).

Articolul 2

„(1) Activitatea de medicină legală asigură mijloace de probă cu caracter științific organelor de urmărire penală, instanțelor judecătorești, precum și la cererea persoanelor interesate, în soluționarea cauzelor penale, civile sau de altă natură, contribuind prin mijloace specifice, prevăzute de lege, la stabilirea adevărului”.

Articolul 4

„Instituțiile de medicină legală sunt singurele unități sanitare care efectuează, potrivit legii, constatări, expertize, precum și alte lucrări medico-legale”.

Prin urmare, conform legii, principalele tipuri de lucrări medico-legale constau în:

- A. constatări;
- B. expertize;
- C. alte lucrări medico-legale.

Principalele ramuri ale medicinei legale și obiectul activității lor sunt:

A. tanatologia medico-legală: studiază aspecte legate de moarte (examinare externă și internă a cadavrelor și părților de cadavre umane);

B. medicina legală clinică: studiază persoana (omul viu) și documentele medicale ale acesteia (examinare medico-legală traumatologică, sexologică, obstetricală, pentru amânarea/întreruperea pedepsei ori a suspendării urmăririi penale/judecării pentru motive medicale, expertiza medico-legală psihiatrică);

C. laboratorul medico-legal: studiază produsele biologice recoltate de la persoana în viață sau de la cadavru, precum și corpurile delictuale purtătoare de urme biologice.

Subramuri ale medicinei legale (pornind de la conexiunile medicinei legale cu alte specialități medicale) sunt:

- traumatologia medico-legală;
- obstetrica medico-legală;
- sexologia medico-legală;
- odontostomatologia medico-legală;
- antropologia medico-legală;
- toxicologia medico-legală;
- genetica medico-legală;
- serologia medico-legală;
- histopatologia medico-legală;
- psihiatria medico-legală.

Medicina legală are conexiuni cu diverse ramuri ale dreptului, contribuind prin lucrări medico-legale specifice la elucidarea problematicii respectivei ramuri de drept, legate de ființa umană și de produsele sale biologice. Vom reda în continuare contribuțiile medicinei legale în diferite ramuri de drept.

Contribuția medicinei legale în dreptul penal:

Noul Cod penal, în Partea specială, la Titlul I, prezintă Infracțiunile contra persoanei (art. 188-227), în majoritatea dintre acestea fiind vorba de persoana umană, putând să fie solicitată o lucrare medico-legală.

Capitolul I – Infrațiuni contra vieții – art. 188-192 (art. 188 – Omorul; art. 189 – Omorul calificat; art. 190 – Uciderea la cererea victimei; art. 191 – Determinarea sau înlesnirea sinuciderii; art. 192 – Uciderea din culpă).

Capitolul II – Infrațiuni contra integrității corporale sau sănătății – art. 193-198 (art. 193 – Lovirea sau alte violențe; art. 194 – Vătămarea corporală; art. 195 – Lovirile sau vătămurile cauzatoare de moarte; art. 196 – Vătămarea corporală din culpă; art. 197 – Relele tratamente aplicate minorului; art. 198 – Încăierarea).

Capitolul III – Infrațiuni săvârșite asupra unui membru de familie – art. 199-200 (art. 199 – Violența în familie; art. 200 – Uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă).

Capitolul IV – Agresiuni asupra fătului – art. 201-202 (art. 201 – Întreruperea cursului sarcinii; art. 202 – Vătămarea fătului).

Capitolul V – Infrațiuni privind obligația de asistență a celor în primejdie – art. 203-204 (art. 203 – Lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate; art. 204 – Împiedicarea ajutorului).

Capitolul VI – Infrațiuni contra libertății persoanei – art. 205-208 (art. 205 – Lipsirea de libertate în mod ilegal; art. 206 – Amenințarea; art. 207 – Șantajul; art. 208 – Hărțuirea).

Capitolul VII – Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile – art. 209-217 (art. 209 – Sclavia; art. 210 – Traficul de persoane; art. 211 – Traficul de minori; art. 212 – Supunerea la muncă forțată sau obligatorie; art. 213 – Proxenetismul; art. 214 – Exploatarea cerșetoriei; art. 215 – Folosirea unui minor în scop de cerșetorie; art. 216 – Folosirea serviciilor unei persoane exploatare; art. 217 – Sancționarea tentativei).

Capitolul VIII – Infracțiuni contra libertății și integrității sexuale – art. 218-223 (art. 218 – Violul; art. 219 – Agresiunea sexuală; art. 220 – Actul sexual cu un minor; art. 221 – Coruperea sexuală a minorilor; art. 222 – Racolarea minorilor în scopuri sexuale; art. 223 – Hărțuirea sexuală).

Capitolul IX – Infracțiuni ce aduc atingere domiciliului și vieții private – art. 224-227 (art. 224 – Violarea de domiciliu; art. 225 – Violarea sediului profesional; art. 226 – Violarea vieții private; art. 227 – Divulgarea secretului profesional).

În acest sens, contribuția medicinei legale în dreptul penal constă în următoarele:

– ajută la stabilirea conținutului infracțiunii – definire;
– probează, prin mijloace științifice, cele patru elemente constitutive ale infracțiunii (obiectul infracțiunii, subiectul infracțiunii, latura obiectivă și latura subiectivă);

• Obiectul infracțiunii – persoana umană;

• Subiectul infracțiunii – condițiile necesare pentru a fi subiect activ sau pasiv al unei anumite infracțiuni – vârstă, sex, discernământ, incapacitatea de a se apăra sau de a-și exprima liber voința, numărul de subiecți, calitatea de subiect activ sau pasiv al unei infracțiuni, evaluarea contribuției fiecărui subiect la consecințele prejudiciabile etc.;

• Latura obiectivă – acte omisive, comisive;

• Latura subiectivă – stabilirea vinovăției, stabilirea formelor vinovăției (intenție, culpă, preterintenție), motivația, mobilul, scopul;

– apreciază efectul actelor (comisive sau omisive), cauzelor, condițiilor ce intervin în producerea efectului biologic, locul, timpul, modul și mijloacele utilizate;

– contribuie la identificarea și probarea cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei
– legitima apărare, starea de necesitate, constrângerea fizică, morală, iresponsabilitatea, minoritatea, eroarea de fapt;

– oferă elemente importante pentru încadrarea juridică a unor fapte;

– apreciază capacitatea de coabitare și/sau procreare în infracțiunile sexuale.

Contribuția medicinei legale în dreptul procesual penal:

– proba medico-legală, expertul medico-legal, participanții la procesul penal sunt definite și reglementate de Codul de procedură penală;

– apreciază capacitatea învinuitului/inculpatului de a fi supus la pedeapsa muncii în folosul comunității sau de a urma regimul de detenție în situația existenței unor stări de boală cu consecințe juridice privind amânarea sau întreruperea executării pedepsei sau suspendarea urmăririi penale ori a judecării, pe motive medicale;

– în cazul minorilor, se efectuează expertiza medico-legală pentru amânarea/întreruperea executării măsurilor educative privative de libertate, a internării într-un centru educativ sau de detenție pe motive de boală;

– apreciază posibilitatea unei persoane de a participa la actele procedurale și la judecată – prin stabilirea stării de sănătate;

– evaluează credibilitatea altor mijloace de probă (declarații, mijloace materiale).

Contribuția medicinei legale în dreptul civil:

– apreciază condițiile capacității civile;

- apreciază competența psihică a unei persoane (de a întocmi și semna acte de dispoziție, de a întocmi acte notariale, de a decide informat asupra propriei persoane în legătură cu schimbarea sexului anatomic și civil etc.);

- evaluează prejudiciile cauzate de fapte ilicite (infirmitate, invaliditate).

Contribuția medicinei legale în dreptul familiei:

- condiții privind încheierea, anularea sau desfacerea căsătoriei;

- condiții privind adopția;

- stabilirea sexului civil (hermafroditisme, disforie de gen);

- filiație;

- capacitatea de coabitare, procreare.

Contribuția medicinei legale în dreptul muncii:

- accidente de muncă (cu supraviețuire sau deces).

Contribuția medicinei legale în criminalistică:

- tehnici de biocriminalistică.

Contribuția medicinei legale în criminologie:

- studiul cauzelor biologice ale delicvenței;

- victimologie (relația victimă-infractor);

- identificarea și evaluarea factorilor ce intervin în geneza conduitelor antisociale.

Tipuri de constatări și expertize medico-legale:

- expertiza și constatarea medico-legală pe cadavru;

- expertiza și constatarea medico-legală traumatologică;

- expertiza și constatarea medico-legală sexologică;

- expertiza și constatarea medico-legală obstetrico-ginecologică;

- expertiza și constatarea medico-legală psihiatrică;

- expertiza și constatarea medico-legală a capacității de muncă;

- expertiza și constatarea medico-legală pentru amânarea/întreruperea pedepselor privative de libertate (majori) ori a executării măsurilor educative privative de libertate, a internării într-un centru educativ sau de detenție (minori) sau a suspendării urmăririi penale ori a judecării;

- expertiza și constatarea medico-legală în filiație;

- expertiza și constatarea medico-legală AND.

I.3. Istoricul medicinei legale

I.3.1. Repere istorice internaționale în medicina legală

- noțiuni de medicină legală se găsesc în scrierile din cele mai vechi timpuri;

- în Biblie apar referiri la omucidere, sinucidere, sarcină, viol, incest, avort;

- vechii evrei – cărțile biblice (răniri, omoruri, sinucideri, aspecte de sexologie);

- Codul lui Hammurabi (1792-1759 î. Hr.) Mesopotamia – prima atestare documentară referitoare la medicina legală (răspunderea medicilor, sancțiuni pentru greșeli de terapie, aveau la bază legea Talionului);

- vechii egipteni – unele perversiuni sexuale erau considerate vicii grave; se pedepsea avortul; era prevăzută necesitatea examinării de către moașe a femeilor condamnate la moarte, amânându-se execuția până după naștere în caz de graviditate; în „Cartea Morților” moartea era considerată ca o fatalitate benefică;